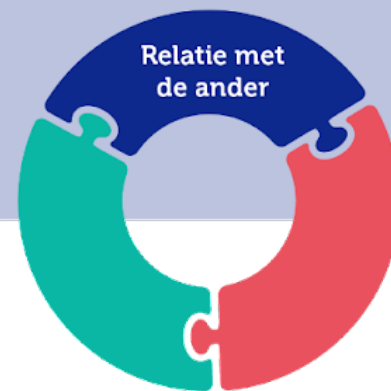

OVERWICHT EN LEIDING

Hoe krijg en houd ik de aandacht van mijn groep?
- J. Geleijnse-

Inleiding

Overwicht is een containerbegrip. Vaak wordt gezegd dat je dit van nature hebt of niet. Maar aan overwicht kun je werken. Aan de ene kant hoort hierbij orde houden en optreden en aan de andere kant doelgericht werken, voorspelbaar en duidelijk zijn (Alkema, Kuipers, Lindhout & Tjerkstra, 2015).

Hieronder gaan we in op de verschillende mogelijkheden om te werken aan overwicht krijgen en houden. Lemov (2013) heeft hiervoor vijf stelregels beschreven:

1. Duidelijke lichaamstaal.
2. Efficiënt taalgebruik en verwachtingen.
3. Jezelf niet overschreeuwen.
4. Geen discussies.
5. Stille kracht.

Lichaamstaal.

Het start met de uitstraling die je hebt voor de groep. Door je houding communiceer je met de groep. Zorg ervoor dat je lichaamstaal overeenkomt met je verbale uiting. Dus wanneer je een leerling tot de orde roept, zorg er dan voor dat je:

- stevig staat
- gericht bent tot die leerling
- je hem recht aankijkt (Lemov, 2013)
- naar de leerling toegaat
- stil staat wanneer je iets zegt (anders leidt het af en lijkt het minder belangrijk)
- stellig het gewenste gedrag stelt (niet vragend).

Het is van belang dat de relatie tussen de leerkracht en leerlingen een effectieve verstandhouding weergeeft (zie ook leerwerkkaart Klassenmanagement). Een leerkracht straalt coöperativiteit en dominantie uit, maar van beiden niet teveel (Marzano, Marzano & Pickering, 2010).

Efficiënt taalgebruik en verwachtingen.

Het tweede onderwerp in het kader van orde houden is duidelijk zijn in je verwachtingen en deze, volgens Lemov (2013), 100% handhaven. Dat betekent dat je niet tevreden moet zijn wanneer 75% oplet of vraagt wat je doet. In het volgende voorbeeld wordt één en ander duidelijk (naar Lemov, 2015):

Een leerkracht staat met de hand omhoog, omdat ze een aantal mededelingen wilt doen. Volgens afspraak moeten de leerlingen ook hun hand in de lucht steken en ook hun mond houden. Het wordt stil genoeg om te gaan praten, maar een kwart let niet op.

Wanneer je dit door laat gaan, laat je ruimte voor het niet opletten. In dit voorbeeld vroeg de leerkracht twee dingen, namelijk hand opsteken en luisteren. En daardoor kunnen leerlingen op 4 manieren reageren:

- hand opsteken en luisteren
- niet hand opsteken en luisteren
- hand opsteken en niet luisteren
- niet hand opsteken en niet luisteren.

En is het goed genoeg wanneer je half je hand opsteekt en heeft de leerkracht dit gezien? Door bewust en concretere opdrachten te geven kun je duidelijker zijn. In dit voorbeeld door te zeggen dat kinderen naar je kijken en stil moeten zijn (zonder het handopsteken).

Jezelf niet overschreeuwen. Let op je volume en ga niet harder praten wanneer het niet helemaal stil is. Volgens Lemov (2013) is het van belang wanneer het niet helemaal stil is een aantal keren te stoppen met praten en pas door te gaan wanneer iedereen weer oplet. Kijk tijdens deze onderbreking de gehele klas rond, maak oogcontact en ga pas verder wanneer het echt stil is.

Geen discussies.

Leerlingen proberen vaak te reageren op een terechtwijzing door te antwoorden met 'ja, maar zij...' (Lemov, 2013). Trap dan niet in de valkuil door dit na te vragen bij de andere leerling, maar geef concrete aanwijzing wat je verwacht van de eerste leerling in positieve zin. Bijvoorbeeld in plaats van "J., je zit te praten" (waarop de leerling vaak antwoordt dat de ander iets zei tegen hem) geef je hem de opdracht "wanneer je iets wilt zeggen, steek je je vinger op". Ook wanneer een leerling zegt dat hij helemaal niets deed, kun je reageren met "mooi, want ik verwacht dat iedereen meedoet".

Stille kracht.

Vaak gaan leerkrachten harder, sneller en hoger praten wanneer je de grip op de groep dreigt kwijt te raken (Lemov, 2013). Van belang is dat je juist trager, zachter en lager gaat praten; alleen al daarom zullen de leerlingen

beter moet luisteren om je goed te kunnen verstaan.

Geef altijd een korte ontvangstbevestiging of een bedankje aan de leerlingen wanneer zij iets goed hebben gedaan.

Een techniek die veel gebruikt wordt en die helpt bij het verkrijgen van overwicht is het 'nog eens doen'. Want als leerlingen extra kunnen oefenen bereik je meer. Bijvoorbeeld het rustig verlaten van de klas. Dit werkt doordat de leerlingen onmiddellijke feedback krijgen, je vertelt hoe het beter kan, iedereen zich verantwoordelijk voelt, het positief eindigt, het redelijk is en je het steeds weer kunt toepassen.

Het is van belang dat je als leerkracht reageert op het overtreden van regels. Hierbij moet je op een aantal zaken letten (Whitaker, Whitaker & Whitaker, 2017): Wees consistent, dus "meen wat je zegt en als je iets zegt, doe het dan ook."

- **Wees rechtvaardig**, en dat betekent dat je niet altijd bij iedereen hetzelfde moet doen.
- **Wees redelijk**, dus de zwaarte van de straf moet overeenkomen met de ernst van het gedrag.
- **Vergeet nooit wat je uiteindelijke doel is**, dus kijk ook naar de achterliggende redenen van een leerling om zich zo te gedragen. Het kan zijn dat een leerling zich bijvoorbeeld verveelt of het te moeilijk is. Ga dan aan de slag met uitdagender en/ of betekenisvoller werk voor

deze leerling, zodat hij niet of minder het versturende gedrag zal hoeven vertonen.

Er bestaat volgens Whitaker, Whitaker en Whitaker (2017) geen wondermiddel in het bijsturen van gedrag; het werkt niet altijd en ook niet bij elke leerling. Het advies is ook zo min mogelijk versturend voor de andere leerlingen in te grijpen (Lemov, 2013). Het bijsturen van gedrag kan op verschillende manieren (Lemov, 2013; Whitaker, Whitaker & Whitaker, 2017):

1. **Non-verbale correctie:** door oogcontact, een gebaar of wijzen naar een pictogram. Of door de nabijheidstechniek, namelijk naar de leerling toe lopen.
2. **Positieve groepscorrectie:** "We zitten allemaal recht en kijken naar mij". Door een positieve bevestiging herinner je de ene leerling aan het goede gedrag. Positieve correctie moet wel oprecht zijn.
3. **Anonieme individuele correctie:** "We wachten nog op twee leerlingen".
4. **Subtiel bijsturen** door de desbetreffende leerling meer bij de les te betrekken, bijvoorbeeld door hem een beurt te geven of door het afleidende materiaal uit zijn handen te pakken en te zeggen dat je die even opruimt voor hem.
5. **Individuele correctie onder vier ogen:** "M, ik heb gezegd dat je stil moet zijn en naar mij kijkt en dan wil ik jouw ogen ook duidelijk

zien." En bij de tweede keer "Laat maar zien dat je het kunt".

6. **Ultrasnelle publieke correctie.** Doe publieke correctie snel en positief "Blijf kijken, M, goed zo, dat bedoel ik."

7. **Een kort gesprekje na de les of in de pauze** om na te gaan of er iets anders aan de hand is. Hiermee bouw je een goede relatie op met de leerling. Zie ook leerwerkkaart pedagogische tact. Je kunt in het gesprek ook vragen hoe je het kunt helpen onthouden, zodat leerlingen mede-eigenaar worden van het bijsturen van hun gedrag.

Met bovenstaande strategieën kun je het meeste orde-versturend gedrag corrigeren. Dit heeft als doel om alle leerlingen een veilige basis te bieden waardoor zij met plezier naar school gaan.

Soms is het echter nodig om aan bepaald gedrag consequenties te verbinden. Volgens Lemov (2013) is altijd negeren geen goede aanpak, omdat je dan het gedrag aanmoedigt en dit zelfs kan toenemen.

Consequenties.

De basis van ordemaatregelen moeten volgens Marzano, Marzano en Pickering (2010) een goede balans zijn tussen negatieve consequenties bij ongewenst gedrag en positieve consequenties bij gewenst gedrag.

Hierbij maakt men onderscheid in vijf categorieën, namelijk:

1. de reactie van de leerkracht
2. een tastbare beloning
3. onmiddellijk leergeld betalen: dit betekent dat je als leerkracht meteen moet reageren op gedrag en niet een uurtje later.
4. groepsbeloningen
5. straf en beloning van thuis.

Van belang bij ordemaatregelen is het bepalen van de grenzen (zie verder de kaart over Motiveren en Verhogen van de betrokkenheid) en het hanteren van een systeem om het gedrag te volgen.

Literatuur: Alkema, E., Dam, E. van, Kuipers, J., Lindhout, C. en Tjerkstra, T. (2015). Meer dan onderwijs, theorie en praktijk van het onderwijs in de basisschool. Assen: Van Gorcum. Lemov, D. (2013). Teach like a champion. Rotterdam: CEDgroep. Marzano, R., Marzano, J. & Pickering, D. (2010). Wat werkt: Pedagogisch handelen & klassenmanagement. Vlissingen; Bazalt. Whitaker, T., Whitaker, M., & Whitaker, K. (2017). Je eerste jaar als leraar. Vlissingen: Bazalt.